

Spoštovani mestni in četrtni svetniki,
člani ZB in Zveze svobodnih sindikatov Slovenije,
cenjeni vsi navzoči,

tudi letos smo se zbrali pri spomeniku akademskega kiparja Borisa Kalina, postavljenega leta 1958, ki ga je pred leti Mestna občina Ljubljana obnovila.

Spoštovani, če se lahko karkoli naučimo iz preteklih dejanj in ravnanj, je naša odgovornost, da to prenašamo na nove in nove rodove. Narod, ki ne spoštuje in ne razume svoje zgodovine, nima pravice do prihodnosti.

Za marsikoga od nas daljnega leta 1920 se je v aprilu začela pomembna železničarska stavka. Železničarjem so bile odvzete dotedanje pravice, ki so bile v veljavi v vsej državi in so veljale za vse delavstvo. Vlada jim je ukinila 8-urni delavnik, prekinjeno jim je bilo starostno in bolniško zavarovanje, zmanjšali so jim plačo in dodatne prejemke, onemogočanje je bilo delovanje železničarskih svetov. Ker se vlada ni odzvala na proteste sindikatov in delavcev v celotni državi, je nevzdržno stanje povezal prometne in transportne delavce, ki so se na sestanku v Zagrebu odločili za stavko, ki mora imeti mezdni značaj.

V skladu z zakonodajo je stavkovni odbor 10. aprila 1920 napovedal stavko in posledično je deželna vlada 14. aprila začela z obsežnimi vojaškimi pripravami v Ljubljani, Celju, Mariboru, na Jesenicah, v Trbovljah in Kočevju, z namenom, da bi zagotovila red in mir in normalen promet vseh vlakov.

Splošna železničarska stavka na južni in državni železnici je izbruhnila istočasno s stavko avstrijskih železničarjev. Železniški promet je v noči s 15. na 16. april popolnoma zastal. Stavkajoči železničarji so pustili vlake na postajah, lokomotive so ohladili, zaprli kurilnice in postaje in postavili straže, ki so skrbele za red, preprečevale nasilje in kraje blaga. Štrajk se je razvijal mirno in v popolnem redu, shodi so se vrstili, a delavci so se dostojanstveno izogibali sporom in skrajnostim. Vlada je odgovorila z vpoklicem železničarjev na orožne vaje in določila, da vojaštvo takoj zasede vse postaje. Pomembno je, da je delavstvo vseh panog podprlo stavko železničarjev. Tako se je 20. aprila 1920 v Sloveniji začela tudi stavka večine rudarjev, sodelovali so papirničarji in lesarji.

Dne 24. aprila 1920 so se v dopoldanskih urah začeli zbirati demonstranti pred tramvajsko remizo na Zaloški cesti. Na čelu zbranih 2000 demonstrantov so šle ženske z otroki, saj je vodstvo stavke mislilo, da žandarmerija in vojaki ne bodo streljali. Povorka v četrteredih se je začela pomikati po Zaloški cesti proti središču mesta na veliko zborovanje in tu naletela na orožnike. Med prerekanjem in prerivanjem je prišlo do streljanja in enajst od 33 strelav je bilo izstreljeno v množico. Na pomoč je prišla še vojska in demonstranti so se razbežali.

Na Zaloški cesti je v krvi obležalo 11 mrtvih, 10 moških in petletna deklica, ki jo je oče nosil v naročju. Pozneje sta v bolnišnici umrli še 2 demonstranta. Kot posledico krvavih dogodkov so sindikati sprejeli odločitev in 26. aprila 1920 končali stavko. Dogodek na Zaloški cesti je pomenil vrhunec v ostrih razrednih bojih, ki so takrat potekali na Slovenskem oziroma v celotni Jugoslaviji. Kontekst teh bojov, ki je pomembno določal njihovo ostrino, je bil težaven proces oblikovanja nove države Kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev, katerega so

zaznamovali nedokončana agrarna reforma, nerazrešena nacionalna vprašanja ter splošen težak gospodarski položaj po koncu 1. svetovne vojne.

V zgodovini slovenskih železničarjev je 24. april 1920 zapisan kot najpomembnejši spominski dan. Poseben pomen ima tako za sindikalni boj na Slovenskem kot tudi za delavsko in revolucionarno zgodovino našega glavnega mesta.

Spoštovani,

veliko stvari se je spremenilo v tem času in na tem prostoru. V imenu solidarnosti in človečnosti, spoštovanja pravic ne samo delavcev, ampak vseh ljudi, vseh narodnosti, iz spoštovanja do človeka vrednega življenja, ne smemo dogodkov na Zaloški cesti nikoli pozabiti. Tudi v teh časih ekonomske in humanitarne krize so nam ne samo spomin, ampak tudi opomin.

Mojca Slovec,

Kabinet župana Mestne občine Ljubljana
Odsek za mednarodne odnose in protokol